

Грошові знаки

Центрального комітету Національного фронту визволення Південного В'єтнаму

■ Іван Десятников (м. Черкаси)

Друга війна в Індокитаї стала одним з найбільших військових конфліктів після Другої світової війни. Одним із її цікавих аспектів є випуски у цей час її учасниками військових грошей. Паперові гроші для потреб армії друкували США, Південна Корея, Таїланд, Північний В'єтнам. На жодних з них так не відобразилися перипетії війни, як на грошових знаках Центрального комітету Національного фронту визволення Південного В'єтнаму (ЦК НФВПВ). Ці гроші так ніколи і не було введено в обіг, але вони були використані ворогом з метою, протилежною планам і задумам їх емітента.

У 1954 р. Женевська угода, що припинила першу війну в Індокитаї між Францією та В'єтмінем (Лігою за незалежність В'єтнаму), поділила В'єтнам на дві частини – Північну (Демократичну Республіку В'єтнам, ДРВ), що орієнтувалася на СРСР та КНР, та Південну (Республіку В'єтнам, РВ), що увійшла до сфери впливу США.

Внутрішня політика уряду РВ викликала значне незадоволення широких кіл населення країни. Опір колонізаторам фактично переріс у рух опору політиці уряду Південного В'єтнаму. Антиопозиційна кампанія уряду була спрямована в основному проти колишніх активістів В'єтміня. Оскільки значна частина населення Південного В'єтнаму поважала в'єтмінців як справжніх патріотів, у 1956 р.

Інформаційна служба США запропонувала, щоб уряд та засоби масової інформації РВ називали В'єтмінь В'єтконгом (Viet Cong (англ.) – скорочення від в'єтнамського словосполучення Viet Nam Cong San – в'єтнамські комуністи). За задумом авторів, це мало нести негативну оцінку і зменшити популярність руху. Протягом кількох років назва прижилася не лише у Південному В'єтнамі, а й у США та Європі.

20 грудня 1960 р. опозиційні сили Південного В'єтнаму, головною метою яких було об'єднання країни, утворили Національний фронт визволення Південного В'єтнаму (НФВПВ). Його

головною метою була координація антиурядової боротьби. Назва В'єтконг поширилася на його бойове крило – Народні-визвольні збройні сили (НВЗС) та сам НФВПВ. Слід зазначити, що Фронт та його збройні сили самі себе В'єтконгом ніколи не називали.

НФВПВ заявляв про свою незалежність від Ханюю і те, що його членами є переважно не комуністи. Багато антивоєнних активістів підтримували думку щодо відсутності прямого зв'язку між ним та урядом Північного В'єтнаму. Проте, факти свідчать про протилежне. Напередодні створення НФВПВ – у травні 1959 р. та у вересні 1960 р. – правляча у ДРВ Партія трудящих В'єтнаму (ПТВ) проголосила курс на революційну

боротьбу за об'єднання півночі та півдня країни одночасно політичними та військовими засобами. З 1959 р. на територію РВ почали проникати підготовлені у ДРВ бійці, щоб згодом стати ядром батальйонів та полків В'єтконгу. Наприкінці 1960 р. уряд ДРВ офіційно визнав свою підтримку повстанському рухові на Півдні. А з 1964 р. у Південному В'єтнамі почали вести бойові дії збройні сили Північного В'єтнаму – В'єтнамської Народної армії (ВНА). Хоча Ханюю постійно заявляв, що у Південному В'єтнамі бойові дії ведуть лише НВЗС, на кінець війни вони склали лише 25 % загальної чисельності антиурядових військових формувань. Решту становили військовослужбовці ВНА.

Не зважаючи на те, що починаючи з року заснування РВ військова та економічна допомога з боку уряду США їй постійно зростала, В'єтконг поступово захоплював ініціативу у конфлікті. 2 січня 1963 р. 514-й батальйон НВЗС та місцеві партизани розгромили 7-му дивізію АРВ поблизу села Ап Бак. Це була перша велика перемога В'єтконгу. На початок 1964 р. сайгонські війська фактично залишили сільські райони.

Зі збільшенням військовослужбовців ВНА, що переправлялися до Південного В'єтнаму та перебували на його та території сусідніх держав, постало питання їх відповідного побутового обслуговування. Тому в 1962 р. ДРВ випустила купони для своїх військовослужбовців, що перебували у Лаосі, Камбоджі чи у Південному В'єтнамі. Під час зупинок чи перебуваючи у тилівій базі, вони могли придбати за них побутові речі у спеціальних місцевих крамничках. Слід гадати, що ними користувалися і в'єтконгівці, хоч і не отримували їх на жалування.

Проте керівництво ДРВ мало намір ввести в обіг грошові знаки не лише для військових, а й для «визволеного» населення. З цією метою у 1963 р. на замовлення ДРВ у Китаї на Центральній друкарні Шанхаю були надруковані паперові грошові знаки для НФВПВ. Вони готувалися до введення в обіг на «визволеніх територіях» найближчим часом. Про це свідчить і той факт, що саме з жовтня 1964 р. на Півдні розгортається 325-та дивізія ВНА. На думку Політбюро ПТВ, 1964 р. було достатньо лише одного сильного поштової для повалення південно-в'єтнамського режиму.

До випуску були підготовлені купюри номіналами у 10, 20, 50 ксу та 1, 2, 5, 10 і 50

донгів. Таким чином, паперовими були як донгові, так і розмінні номінали. Очевидно, це було зроблено з метою економії металу та через запланований тимчасовий характер грошей і швидку заміну їх новою валютою після об'єднання країни.

Цікавим є художнє оформлення купюр, що мали функцію не лише власне грошей, а й несли пропагандистське навантаження.

Оформлення розмінних номіналів було однаковим. На аверсі усі купюри мали позначення номіналу цифрами та прописом, серійний номер і зображення червоної зірки у національному орнаменті. Аналогічне зображення на реверсі доповнювалося надписом «UY BAN TRUNG UONG MAT TRAN DAN TOC GIAI PHONG MIEN VIET NAM» («Центральний комітет Національного фронту визволення Південного В'єтнаму».

Аналогічні легенди містилися і на донгових номіналах. Проте доповнювалися вони досить цікавими зображеннями мирної праці та бойових буднів бійців НВЗС.

На купюрах у 1, 5 та 10 донгів було зображено процес збору врожаю. Причому працюючі зображені зі зброєю за плечима. Очевидно, це мало символізувати всенародність боротьби проти сайгонського режиму. І справді, АРВ та її союзники часто не могли провести різниці між мирним населенням та В'єтконгом. Свідченням цього є численні воєнні злочини проти цивільного населення Південного В'єтнаму.

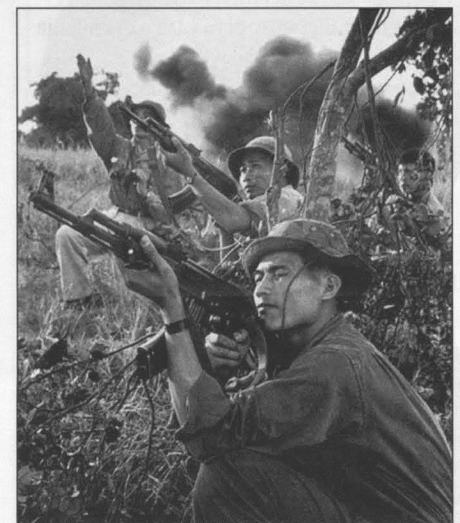
На купюрі номіналом 2 донга зображено рибалку, що з човна закидає сіть у воду. Рибальство у Південному В'єтнамі було важливою складовою народного господарства. Річки відігравали настільки важливу роль у комунікаціях партизан, що

спочатку французам, а потім американцям довелося створити спеціальні підрозділи, які на катаерах патрулювали річки та проводили на них бойові операції.

Зображення на аверсах купюр номіналами 2 та 50 донгах були присвячені так званій «Тропі Хо Ши Міна» – системі транспортних комунікацій між Північним та Південним В'єтнамом, що пролягала вздовж кордону між В'єтнамом, Лаосом та Камбоджею. Тропою Хо Ши Міна до Південного В'єтнаму для НВЗС та ВНА переправлялися зброя, набої, спорядження, продукти харчування тощо. Початок її будівництву поклала у 1959 р. «група 559» – підрозділ ВНА, створений спеціально з цією метою. У 1965 р., у зв'язку з ескалацією війни, вона почала розширюватися та удосконалюватися. На ній працювали десятки тисяч робітників з ДРВ і Лаосу, інженерів з СРСР, Китаю та КНР.

Незважаючи на постійне бомбардування, наприкінці війни багато ділянок Тропи було вкрито твердим покриттям та побудовано трубопровід, що вів до села Лок Нінх у 130 км від Сайгону. На грошових знаках ЦК НФВПВ було зображено дві важливі складові Тропи Хо Ши Міна: піших носіїв з вантажем за плечима, що йдуть джунглями, та замасковані вантажівки, що прямують у колоні ґрунтівою.

На купюрі номіналом 5 донгів зображено загін, що вийшов зі зброєю на галявину. Бійці усміхнені і ніби не відчувають небезпеки. Мабуть, повертаються з вдало виконаного бойового завдання. Попереду зображені солдати-жінки, причому перша несе на плечі кулемет. Як згадувалося вище, на час випуску цієї купюри, у В'єтконгу були підстави радіти з приводу вдалого для них перебігу бойових дій.

На купюрах у 10 та 50 донгів було зображено переможні бої НВЗС. Так, на реверсі 10-донгової купюри зображено підрозділ В'єтконгу, що атакує колону бронетранспортерів. Бронетехніка вже горить. Можливо, саме тому екіпаж передньої машини, піднявши руки, здається у полон. Хоча на купюрі зображено американські бронетранспортери M113, очевидно, здаються у полон військовослужбовці АРВ, оскільки у 1963 р. американських екіпажів бронетранспортерів у В'єтнамі ще не було. АРВ отримала перші M113-ті 1962 р. і з того часу серед в'єтконгівців їх називали «зеленими драконами». Це була найкраща броньована бойова машина Другої Індокитайської війни, тому підбиття зразу трьох M113, як це зображено на купюрі, — справді великий успіх партизан.

На 50 донгах зображено картину бою в'єтконгівців з гелікоптерами противника — вони обстрілюють їх з кулемета та гвинтівок. Уламки одного вже лежать на землі, інші два горять і, очевидно, на них чекає така ж доля, третій рятується втечею. Це втрати несуть вже точно американці, оскільки південно-в'єтнамська армія на час друку купюри гелікоптерів ще не мала. Ці машини з американськими екіпажами з'явилися у В'єтнамі напередодні — у 1961 р. З 1962 р. вони почали брати безпосередню участь у бойових діях. На купюрі у 50 донгів зображено військово-транспортний гелікоптер CH-21 Shawnee. Він був відносно повільним і вразливим навіть для ручної стрілецької зброї. Жартували, що «літаючий банан» можна збити й в'єтконгівським

списом. Власне в американській війні в Індокитаї (1965—1973 рр.) CH-21 участі не брав, оскільки у 1963—1964 рр. його було замінено більш досконалими UH-1 та CH-47. Події, схожі на ті, що зображені на купюрі у 50 донгів, відбулися під час згадуваної вище битви поблизу Ап Бак. Тоді усі десять американських гелікоптерів CH-21, що брали участь у операції по транспортуванню 7-ої дивізії АРВ, були пошкоджені вогнем супротивника. Причому чотири з них було збито і лише три долетіли до бази. Дев'ять американців було поранено і одного вбито.

На початковій стадії війни броньована техніка та гелікоптери завдавали найбільших втрат В'єтконгу, який майже не мав важкого озброєння. Поряд з цим, в умовах ведення воєнних дій у джунглях, зросла мобільність частин та з'єднань АРВ виявилася дуже неприємним фактом для піших партизан. Тепер урядові війська могли діставати в'єтконгівців навіть на їх віддалених базах. Хоча згодом ВНА та НВЗС отримали важке озброєння радянського та китайського виробництва, без сумніву, технічна оснащеність ворога справляла на їх бійців негативний психологічний вплив. Очевидно, саме тому перемоги над бронетранспортерами та гелікоптерами були зображеними на грошових знаках ЦК НФВПВ.

Можливо, грошові знаки ЦК НФВПВ були б випущені вже у 1964 р., але «спалах всенародного повстання» та «переможну ходу патріотів» довелося відкласти. Вводячи до Південного В'єтнаму підрозділи ВНА та атакуючі бази ВПС США, урядовці у Ханой дуже помилилися

щодо рішучості уряду США захищати свої інтереси в Індокитаї.

7 серпня 1964 р. Конгрес США ухвалив так звану Тонкінську резолюцію, що надавала президенту країни право на свій розсуд застосовувати збройні сили у В'єтнамі. З середини 1965 р. у Південному В'єтнамі розпочали бойові дії сухопутні війська, морська піхота, ВПС та ВМС США. В'єтконг та ВНА зазнали значних втрат. Очевидно, саме тому НФВПВ та його куратори у Ханой були вимушені перенести введення в обіг на Півдні своїх паперових грошей на пізніший час. В'єтконг контролював значні райони країни, але вони не були повністю «визволеними», тобто залишалися зоною бойових дій та певного впливу уряду РВ. Обіг грошової одиниці у таких умовах був неможливим — вона просто вилучалася б урядом РВ. З точки зору ідеологічної боротьби це, звичайно, було неприйнятним.

Дату введення в обіг грошових знаків ЦК НФВПВ було намічено на 1968 р. Цього року було заплановано великий наступ НВЗС та ВНА, який мав принести перемогу над АРВ та її союзниками. Поряд з цим слід відзначити, що напередодні наступу, у 1966 р., для Південного В'єтнаму ДРВ були надруковані грошові знаки — банкноти Банку В'єтнаму. Очевидно, північно-в'єтнамське керівництво розглядало кілька варіантів налагодження системи грошового обігу півдня залежно від результатів військових дій.

У свято Тет — в'єтнамський Новий рік — значні сили атакували понад 100 міст та

містечок Південного В'єтнаму. Атакуючі досягли певних успіхів, але у військовому відношенні Тетський наступ закінчився для В'єтконгу та ВНА повним провалом. Значні втрати (за певними підрахунками, лише 37 тис. вбитими) призвели навіть до того, що з 1969 р. ряди В'єтконгу поповнювалися переважно за рахунок призову у Північному В'єтнамі. Таким чином, бійці Фронту та мешканці контрольованих ними районів у 1968 р. так і не побачили своїх грошей.

Грошові знаки ЦК НФВПП знайшли своє застосування аж у 1970 р., але вже американцями. Поряд з причинами, що не давали ввести їх в обіг раніше, це остаточно уможливило їх використання В'єтконгом.

Протягом Другої війни в Індокитаї тактика В'єтконгу полягала у тому, що його основні бази були розташовані поблизу кордонів ДРВ, РВ, Камбоджі та Лаосу, причому на території усіх чотирьох держав. Тут же пролягала Тропа Хо Ші Міна. Наносячи удари по ворогу, партизани спокійно переходили кордон, справедливо розраховуючи, що американці не підуть на поширення конфлікту на територію сусідніх з Південним В'єтнамом держав.

Камбоджійський король Народом Сіанук лавірував між ДРВ та США, дозволяючи першій будувати на своїй території інфраструктуру В'єтконгу, а другим її бомбардувати. Проте, у березні 1970 р. він був усунутий від влади прем'єр-міністром Лон Нолом. Новий уряд різко хитнувся у бік Сполучених Штатів – заборонив північно-в'єтнамцям користуватися портом Сіануквіля, через який переправлялися вантажі В'єтконгу, та заявив, що у

найближчому майбутньому вижене їх з насиджених місць на в'єтнамсько-камбоджійському кордоні. У відповідь комуністи розгорнули успішний наступ на столицю Камбоджі Пномпень. У Пентагоні зрозуміли, що без стороннього втручання Лон Нол та його прозахідний уряд приречені. Адже якщо б Камбоджа впала «в обійми комуністів», вона перетворилася б на один величезний табір В'єтконгу.

1 травня 1970 р. сухопутні та повітрянодесантні війська США і АРВ при масованій підтримці ВПС та ВМС США раптово вторглися на територію Камбоджі. Під час рейду союзники захопили багато зброї, спорядження та документів. До їх рук потрапили також значні суми грошових знаків ЦК НФВПП. Значну їх кількість номіналом у 50 ксу захопила 173-я штурмова гелікоптерна ескадрилья Армії США з позивним «Robin Hoods» («Робін Гуді»).

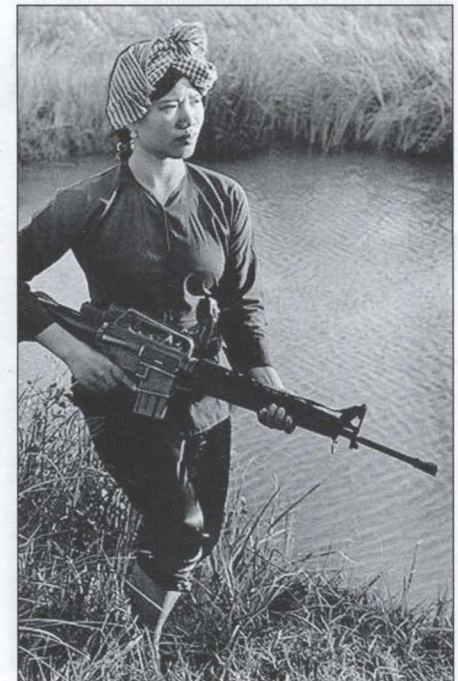
Протягом В'єтнамської війни військові США широко застосовували такий метод психологічної війни, як залишення на полі бою назви частини чи з'єднання, яке нанесло втрати ворогу. З цією метою на трупи ворожих солдат клали так звані «карти смерті» – гральні карти, спеціальні картки тощо з відповідними надписами та зображеннями. Бійці 173-ої ескадрильї, крім того, що залишили собі банкноти як сувеніри, також клали їх на трупи в'єтконгівців, попередньо поставивши на них печатку з надписом «COMPLIMENTS OF 173RD AHC THE ROBIN HOODS» – «Вітання від 173-ої ШГЕ «Робін Гуді». Протягом війни США у В'єтнамі вигадка «Робін Гудів» була єдиним випадком виготовлення з грошей «карт смерті».

Слід зазначити, що спеціальні підрозділи АРВ та Армії США в рамках пропагандистських заходів широко використовували розповсюдження фальшивих грошей ДРВ. На них розміщувались тексти та зображення, що мали налаштувати населення проти В'єтконгу та зумовити дезертирство його бійців. Можна гадати, що випуск грошових знаків ЦК НФВПП обов'язково не залишився б поза увагою сайгонських та американських пропагандистів, збільшивши і без того значну кількість їх друкованої продукції.

Виведення у 1973 р. американських військ з В'єтнаму було першим кроком до перемоги у цій країні комуністів. Протягом двох років ВНА та НВЗС провінцію за провінцією захоплювали Південний В'єтнам. Про «визволені райони», як раніше, мова вже не йшла. Війна закінчилася 30 квітня 1975 р. захопленням столиці РВ Сайгону.

У 1975 р. урядом створеної комуністами Республіки Південний В'єтнам як перехідні грошові знаки до об'єднання економічних систем Півночі та Півдня було введено в обіг банкноти Банку В'єтнаму друку 1966 р. Звичайно, що в цих умовах грошові знаки ЦК НФВПП вже не були випущені.

Отже, історія грошових знаків Центрального комітету Національного фронту визволення Південного В'єтнаму – цікавий приклад впливу обставин війни на формування грошового обігу у театрі воєнних дій.

Грошові знаки
Центрального комітету Національного
фронту визволення Південного В'єтнаму

Грошові знаки

Центрального комітету Національного фронту визволення Південного В'єтнаму

